

A szerző tanulmányában tárgyalja mind a nem verbális kommunikáció kutatásában szerepet játszó alapfogalmakat, mind a szóbeli és írásbeli kommunikáció 'nem verbális' kódjait és szimbólumait, mind a nem verbális kódokat/szimbólumokat is tartalmazó szövegek néhány típusát, természetesen kitekintéssel azok stíluslehetőségeire. (Kár, hogy a tanulmány fejezet és alfejezetcímekben kifejezésre jutó struktúrája fogalmilag nem egészen egyértelmű.)

Befejezésül a következő két dolgot szeretném hangsúlyozni.

Választásom azért esett elsősorban e három tanulmányra, mert azok tematikája a stílus tematikájánál a szövegtan irányába mutatón átfogóbb. (Címükben is dominálnak a „szöveg”, „szövegtan” vagy a „kommunikáció” szavak.) Természetesen nincs a kötetnek egyetlen tanulmánya sem, amelyben nyelvészetről vagy irodalomelméletről vagy poétikáról vagy retorikáról vagy szövegtanról ne esne szó, ily módon kitekintvén a stilisztika 'társtudományai' felé. Amikor majd *szisztematikus*an sor kerül a stilisztika elméleti háttérének a kötet előszavában említett korszerűbbé, megalapozottabbá, szilárdabbá tételére, a kutatók e kötetet bizonyára nagy haszonnal fogják forgatni.

Én magam ennek az elméleti háttérnek – amit a teljes, komplex szövegtani kutatás háttereként értelmezek – korszerűbbé, megalapozottabbá, szilárdabbá tételéhez a következő utat képelem el: a szövegtani kutatás diszciplínakörnyezete laterális diszciplína-együttesei egymáshoz való kölcsönös kapcsolatának tisztázását: a nyelvészeti tudományok három ága (rendszer nyelvészet, a rendszer elemei használatának nyelvésze, szövegnyelvészet) egymáshoz és szövegtanhoz való viszonyát egyfelől, a szövegtani társtudományok tudományágai (poétika, retorika, narrativika, stilisztika stb.) egymáshoz és szövegtanhoz való viszonyát másfelől. Úgy érzem – s ezt látszik bizonyítani az itt röviden kommentált stilisztikai kötet is –, hogy a helyzet erre a tisztázásra már valamennyi említett tudományágban megérett.

Petőfi S. János

Baranyai Tiborné: Ludamus una

Tankönyvkiadó, Budapest, 1990. 157 p.

Saint-Exupéry világhírű meséje 1961-ben jelent meg latin nyelven Párizsban, AUGUSTE HAURY fordításában. Ennek a fordításnak hála a mai magyar tizenévesek – ha a latin nyelvet kezdik tanulni – a latinórán is találkozhatnak kedvenc hőseikkel: a herceggel, a rókával, a rózsával. A kedves ismerősök is segítenek a diákoknak a nyelvtanulás kezdeti nehézségeinek legyőzésében. A latinkönyv persze más is, több is *A kis herceg* egyes részleteinél.

1. A közismert alakok már a tankönyv 10-11. lapjától szerepelnek, de főként példamondatok mondattani pozícióinak elemeiként, szintaktikai szerkezetek szemléltető anyagában. (A legkésőbbi előfordulás a 125. lapon, a szenvedő szerkezet példájában.)

2. A 26. laptól a 72. lapig AUGUSTE HAURY fordításának szövegéből olvasnak részleteket a tanulók. Az érthetőség kedvéért rövid bevezetőket, összefoglalókat is kapnak magyarul a latin szemelvényekhez, olykor RÓNAY GYÖRGY fordításának darabjai segíte-

nek. A 71-72. lapon latin-magyar kétnyelvű részletek párhuzamai készítetik a könyv olvasóját a magyar nyelvre való fordítás gyakorlására, tanulságok levonására.

2.1. A szemléltető szövegek–olvasmányok idézik a félelmetes majomkenyérfákat; a rózsza és a herceg egyik párbeszédét; a királlyal, a hetvenkedővel, az iszákossal, a bankárral, a lámpagyújtogatóval, a geográfussal folytatott rövid dialógust; a kis herceg és a róka beszélgetését. A latin nyelvtudás kezdő foka magyarítja az HAURY-szöveg „megszelídítését”: a könnyebb fordulatok alkalmazását.

2.2. Az anyagokban, nyelvi szintjükben könnyített latin nyelvű szemelvényeken kívül az adott tantervi egységek magukban foglalnak még egy teendőt a diákok számára. A fejezetek, leckék végén „Retroversio”-ként egy bekezdésnyi magyar részlet latinra fordítása a feladat.

2.3. A tankönyvi szöveg sajátos intertextualitásáról van szó ebben az esetben. A fentiekben is említett egyszerűsítés nem idézet abban az értelemben, ahogyan a szó szerinti idézetet értjük, de abban az értelemben sem, ahogyan a függő idézetet szokás használni. Milyen idézés történik benne? Az irodalmi alakoké egyrészt, amelyeket a magyar szöveg ismeretétől eredeztethetünk; a főbb eseményeké másrészt, amelyeket ugyancsak ismernek–ismerhetnek a tanulók. Ebben az intertextuális hatásban számos konnotáció is rejtőzik. Egyrészt azé az információmennyisége, amely a tankönyvben nem (magyar nyelven sem!) szerepel. Az itt nem közölt ismeretek a diákok emlékezetében lévő magyar olvasmányélményekből jönnek. Ilyenképpen történik egy sajátos kiegészítés: a tankönyv olvasója egészíti ki, saját szempontjai (és emlékezetének tulajdonságai, tartóssága stb.) szerint teljessé teszi a latinkönyvében töredékes részeket. Mindez spontán és esetlegesen megy végbe, tehát tanulónként más-más mértékben, más-más módon.

A „kiegészítő” intertextualitást az imént az eredmény felől néztük. Ha a folyamatról szólnánk, szükséges lenne megemlíteni azt a jelenséget, amely a fenti befogadói kiegészítést indukálja. Ha ugyanis a nevek, szereplők önmagukban jelennek meg, akkor is felidéznek némi ismeretanyagot, információmennyiséget az olvasó számára. Ez a felidézés spontán természetű, a felidézett információmennyiség tág határok között mozog. Mégsem hagyható figyelmen kívül, hiszen a forrás felől nézve a DERRIDA-elmélet *disszemináció*jaként értékelhető, a felidéző hatás felől nézve pedig a pszichológvizitikai, befogadáselemzési vizsgálatok tárgya.

3. Röviden szólunk a latinkönyv illusztrációiról. A teljes tankönyvben a fentebb körülírt részben fekete-fehér és színes illusztrációk vannak. *A kis herceg* szemelvényeinek rajzai magától Saint-Exupérytől valók, az 1946-os kiadás alapján. Mind egészükben, mind részleteikben a multimediális szemléletű vizsgálatok körébe tartoznak.

Nagy L. János